

Palágyi Jolán

Interjú egy moldáv-magyarral

1. Bevezetés

Az írásomban közölt interjút az édesanyámmal készítettem, akit immár huszonöt éve ismerek, mégis először faggattam kissé formálisabb módon a magyar nyelvvel való kapcsolatáról – jelenlegi egyetemi képzésem apropóján. A Pécsi Tudományegyetemen folyó Hungarológia mesterszakos képzés egyik bevezető kurzusán azt a feladatot kaptuk, hogy egy általunk választott hungarológiai vagy magyar mint idegen nyelvi témát dolgozzunk ki referátum vagy dolgozat formájában. Ekkor ötlött eszembe, hogy édesanyámon kívül személy szerint még nem találkoztam olyan beszélővel, aki húszéves kora után fogott bele a magyartanulásba, mégis ilyen magas fokon képes volt elsajátítani azt. Kézenfekvő volt tehát, hogy őt választom a beadandóm témájaként.

Édesanyám Leovában született 1972-ben, az akkori Moldáv Szocialista Köztársaságban (ma Moldávia). Szülei tanárok voltak. A családban főként moldávul¹ beszéltek, ugyanakkor a közéletre és az iskolára az orosz–moldáv kétnyelvűség volt jellemző, sokszor inkább az orosz javára. Anyukám tizenhat évesen színjeles érettségivel felkerült a fővárosba, ahol francia szakon kezdett el tanulni; tanulmányait pár év elteltével Kolozsvárott folytatta. Itt ismerkedett meg édesapámmal, akivel egy év ismeretség után, 1994-ben összeházasodtak, majd Magyarországra költöztek. Anyukám azóta Budapesten él (kisebb megszakításokkal, hiszen közben pár évet Franciaországban, Belgiumban és Moldáviában töltött), és francia–orosz szakos tanári diplomája megszerzése óta itt oktat orosz nyelvet, nyelvészetet és országismeretet az egyetemen. A magyar nyelvvel Budapesten, illetve Magyarországon kezdett szorosabb kapcsolatba kerülni.

Az alább olvasható interjút 2021 decemberében készítettem. A kérdéseimet előre megfogalmaztam, leírtam, az interjút azonban szóban készítettük el. A beszélgetést rögzítettem, a kapott válaszokat szó szerint átírtam. Az interjúval elsősorban az volt a célom, hogy általános képet rajzoljak édesanyámnak a magyar nyelvhez való viszonyáról.

2. Az interjú

– *Mikor és miért kezdte el magyarul tanulni?*

Kolozsvárott megismerkedtem a leendő férjemmel 1992. november hatodikán. Akkor szembesültem vele, hogy van olyan nyelv, hogy magyar. Előtte nem hallottam, nem foglalkoztam vele, nem volt téma. Az első emlékem a magyar nyelvről a „*Jó napot!*”, amikor biciklivel jártuk a Kolozsvár körüli falvakat, és ott így köszöntem a helyieknek. Aztán feltűnt nekem, hogy vannak Kinga meg Béla osztálytársaim Kolozsvárott Kisinyovból átkerülve. Egyáltalán nem értettem, hogy románok miért adnak férfineveket nőknek. Hát mert Bella, azt hittem, csak rosszul ismerik ezek a románok.

¹ A moldáv a románnal egyazon sztenderd nyelv változatának tekinthető, úgynevezett *Ausbau* nyelv, amelyet önálló nyelvi státuszra emeltek történelmi-politikai okokból (Kloss, Heinz (1967): 'Abstand Languages' and 'Ausbau Languages'. *Anthropological Linguistics* 9/7: 29–41).

– *Az otthonról hozott kétnyelvűség segített a magyar tanulásában? Melyiket használtad referenciaként, amikor magyarul tanultál?*

A kétnyelvűség, abból a szempontból, hogy az orosz volt a második nyelv, az nagyon segített, mert ugyanúgy, mint oroszul, az igerendszer, az igekötők, a mozgást jelentő igék, az nagyon hasonlít a magyarban. Például az, hogy két fajta *where* vagy franciában *où* van, hogy *hol* meg *hová*, ami németül meg magyarul meg oroszul van, és nem létezik se az újlatin nyelvekben, se más általam ismert nyelvekben.

– *Ha fordítani kellett, akkor melyik nyelvre fordítottál inkább?*

Hát itt bonyolultabb a kérdés, mert papával inkább franciául beszélünk az elején, azért a francián keresztül ment a magyarázat. De az volt az óriási szerencsém, mert a papa is úgy magyarázta a magyart, aszerint, hogy hol volt a hasonló nyelvtani jelenség. És volt egy nagyon hasznos kezdő magyarázata, mindig azt csinálta, hogy a szavakkal kezdte, a szavakat, amiket ismertem már bizonyos nyelveken, akkor ezt magyarul is megmondta, például románul *gând*, aminek ugyanolyan töve van, mint a *gond*. És akkor így lexikailag is megtalálta a hasonlóságot. Így érdekes volt, mert a már megbeszélte nyelvekről tudtam meg többet.

– *A szláv vagy az újlatin nyelvek állnak közelebb gondolkodásmódban a magyarhoz?*

Ahogy mondtam, a szláv, vagyis az orosz, mert ugyanúgy egyetlen egy múlt idő van oroszul is meg magyarul is. Ugyanúgy létezik az aspektus, bár magyarul mondataspektus van, de van, mint jelenség [...] ². Ami nagyon érdekes volt számomra, hogy nincsenek nemek, ez sehogy se fért a fejembe. Azt, hogy *ő jön* ... az hogy lehet úgy élni, hogy nem tudod, hogy *ő* nő vagy férfi? Ez volt talán a legdöbbenetes új, nyelvi kép. Vagy az, hogy az infinitívuszt kell ragozni [...], ez volt érdekes és tetszett valahol.

– *Mik a legnehezebbek a magyarban számodra?*

Nyilvánvalóan a tárgyas ragozás, ami nehezen fér a fejembe, pl. *én mindent tudok és az egészem tudom*. Miért az egyik tárgyas ragozás, a másik nem, pedig ugyanazt jelenti. Rengeteg másik van. A kötőmód az nagyon nehéz, meg ezek az erdélyi, hogy *kell menjek*, vagy *kell mennem*. Vagy *azt mondta, hogy csinálj vagy csináld*... itt a kettő keveréke, az már hab a tortán. Vagy hogy mikor válik el vagy le az igekötő? Például *elmentem a boltba, a boltba mentem el*. Itt ez a téma-réma játszik, hogy melyik szó a hangsúlyos. Ezt megérezni nagyon nehéz. Vagy például: *Ki vette el a pulcsimat? Ki elvette a pulcsimat?* („Az helyes?” – szürom közbe.) Most annyira, hogy így rákérdesz, valószínűleg nem. Jó, hát, ha kérdőszó van, elválik a mondatban. A szabályt már én raktam össze, mert ilyen szabállyal nem találkoztam sehol, vagy az általam ismert tankönyvekben nem emlékszem, hogy lett volna ilyen. Mondjuk: *Pistivel futottam össze, ma Pistivel összefutottam*. [Én: „Melyiket hangsúlyozod?”] Ezt sajnos nagyon nem érzem. Gondolom az, ami az ige előtt áll. A másik, ami nagyon nehéz még, a névelő. Mondjuk oroszul egyáltalán nem létezik névelő, románul van, de ez egy posztpozíció, ott teljesen másképp működik. A papa is egyedül itt hibázik. Angolul sem érzem a névelőt, viszont franciául valami miatt nincs gond, ott valahogyan adja magát. Ja, meg ami nagyon nehéz magyarul, a többes számnál a birtokos: *a lányom barátja, a lányaim barátja, a lányaim barátai*... Itt, ha még tovább fokozzuk az élvezeteket: *a lányaim barátainak az ajándékai*, a *-nak* mikor kell? Vagy: *a dékán utasításának a betartása, a*

² Szögletes zárójellel jelzem a bonyolultságok okán le nem jegyzett részeket, valamint a megjegyzéseimet.

barátaink gyerekei, a barátaim gyerekeinek, az ő gyerekei vagy az ő gyerekeik szabályos? [...]

– *Mekkora a különbség az írott és a beszélt nyelv között?*

Mint minden nyelvben, itt is nehezebben érthető az írott nyelv, például fordításnál az ige melyik pozícióba kerül. Ez itt nagyon nehéz, főleg összetett mondatoknál tudatosan kell a végéről kezdeni a fordítást, és emiatt nehéz nekem érteni is az írott nyelvet. A regényekben annyira nem érezhető, de újságcikkekben nehéz. Mai napig ötven százalékát értem, hogy mit is akart ezzel a háromsoros mondattal mondani... Miről is van szó? De nem a szépirodalmi talán. [...] Az mindig izgalmas, amikor nem érthető, hogy a mesélő férfi vagy nő.

– *És a helyesírás?*

Hát, ha tudod az etimológiát, az segít. Arra emlékszem például a Simivel [Simi a másik lánya, a húgom], a *képzeld*. Amikor azt kijavítottam neki, hogy azt nem *b*-vel írjuk, hanem *p*-vel, azon nagyon fel volt háborodva. Itt a többi anyanyelvűekkel szemben előnyt élveznek külföldi tanulók, akik csokorban tanulják a szavakat.

– *Az intonáció, kiejtés mennyire nehéz?*

Az intonáció és kiejtés nem egyszerű. Ezt a mondatot, hogy *A helyes kiejtés nagyon fontos*, ezt napokig tanultam. Első lépésként ez a legnehezebb. Meg még a magánhangzók hosszúsága, mindig mondom, hogy ezek a mumusaim: *tyúk, gyűjteni-gyűjtani*. Most már kezdek valamit hallani, ha tudatosan állítom a számat, akkor tudom reprodukálni, de nem hallom, valószínűleg az orosz bekavar. Az intonációnál pedig az a nehéz, hogy az oroszban sokkal nagyobbak ezek a hullámok, magyarul sokkal laposabban kell beszélni. Itt egy mondatnak van inkább hangsúlya, de a szónak nincs külön hangsúlya. Nincsenek modulációk egyáltalán az én fülemnek, ugye, az oroszhoz képest. Például a Simivel is ez van sokszor, ha valamit hevesebben mondok, ami számomra egy teljesen normális moduláció, azt ő már nagyon hevültnek veszi. Nekem a dallam nem azt a határt üti. Amit én egy határozottabb kijelentésnek mondok, azt ő már rögtön mérgesnek érzi. [Itt egy rövid tesztet próbáltam ki vele: Próbálja meg a *Hol voltál?* kérdést különféle tartalmakat közvetítő prozódiaival elmondani.]

– *A kulturális nyelvi sajátosságoknak (viccek, szólások, közmondások, kulturális referenciák, történelmi utalások) mennyire van nagy szerepe a magyar nyelvben?*

Hát sok német kifejezés van, ha nem is németül, akkor tükörfordítással a sok év Osztrák–Magyar Monarchiának köszönhetően. Több a latin kifejezés, mint az általam beszélt nyelvekben (de az is attól függ, hogy milyen közegben persze). Amit mindenképpen tudni kell szerintem egy külföldinek, a történelmi háttérrel, hogy a „Nagy-Magyarország” fájdalmas vagy érzékeny téma. Nem győzöm az oroszokat erre érzékenyebbé tenni, hogy nem mindenki volt olyan szerencsés, hogy a győztes oldalon legyen a második világháború előtt. A másik meg a vallás. A szovjet ateizmusból indulva, a bibliai referenciák sokkal több az irodalomban, nálunk [értsd: az orosz irodalomban] ezek szinte teljesen eltűntek. Nekünk szinte titokban kellett ezeket megtanítani az egyetemen. A szólások nagy szerepet játszanak, főleg görög vagy bibliai eredetűek, plusz van egy európai gondolkodása a magyarnak szerintem annak ellenére, hogy nem indoeurópai, mármint egy különálló, szigetként működő nyelv. Olyan érdekességeket véltem felfedezni például az orosz és magyar között, hogy nagyon hasonló

közmondások és tudományos szavak vannak, amik a német kultúrából erednek. De a fiatalok között annyira nem használatosak ezek. [Itt ismét újabb tesztet próbáltam ki, hány magyar szólást, közmondást ismer. Az egyetlen, amit nem ismert az általam említett tízből, ez volt: *Egyszer volt Budán kutyavásár*. Ezután megkértem, hogy fejezzen be általam elkezdett szólásokat. Itt a 38-ból 14-et nem tudott kipótolni, igaz, némelyiket mi sem tudtuk a testvéreimmel.]

– *Mi a legszebb a magyar nyelvben?*

A kompakt kifejezések, pl. *botcsinálta*, vagy a *szeretlek*. A *-lek/-lak* csak egy rag, de mégis egy ilyen bonyolult viszonyt tud kifejezni, hogy *én szeretlek téged*.

– *Mi a legcsúnyább és a legszebb szó a magyarban?*

Hát én nagyon nem szeretem azt, hogy *anya*. Olyan, mint egy nyávogás, már a *mama* is elég lehozó. Amit nagyon szeretek, hogy: *bicikli*, *cica*...

– *Mik a leggyakoribb hibáid? Mi az, amiről tudod, hogy sokszor elrontod?*

Az igeragozás, az alárendelt mondatban – például: *az érdekességek, amiket tanultál*. Magamtól az jönne, hogy *amiket tanultad*. Vagy hogy mikor *o* és mikor *a* helyesírásnál, az *e* és *é* sem könnyű, de az kevésbé bonyolult... Ez, hogy *házaknak* vagy *házoknak*, vagy az *irodalom* szó leírása. A kiejtés még valahogyan elcsúszik, de az írásnál nagyon kell koncentrálnom. Vagy hát ugye a többesszám: *házak*, de *lovak*, *hidak*, *asztalok*, *tollak*, *hajak*... Mikor *a* és mikor *o*?

– *Milyen gyakran tanulsz még új szót magyarul?*

Szerintem olyan 2–3 új szót hetente, főleg új emberektől általában, akiknek még nem ismerem a beszédstílusát.

– *Mi volt az, ami elbátortalanított? Amit „nem lehet megtanulni”, csak anyanyelvi beszélőként lehet helyesen használni?*

A kiejtés, intonáció, mondattan és szórend. Az, hogy szabad a szórend, de mégsem lehet bármit bárhova tenni, vagyis az apró nüanszok.

Palágyi, Jolán

Interview with a Moldavian-Hungarian

This is an interview I conducted with my mother, who – as a native speaker of Moldavian – started learning Hungarian in 1993-94, at the age of 21-22, after she married my father (a native speaker of Hungarian) in Moldavia, and they moved to Hungary. Today, she is a highly proficient speaker of Hungarian. In the interview, I asked my mother about her attitude towards and her opinion about the Hungarian language, as well as about her language learning experience in general. The interview provides insight into some interesting individual learner perspectives which make each case of language learning unique and interesting in their own rights. The paper was originally prepared as an assignment for a university course I attended as an MA student of Hungarian Studies at the University of Pécs.